

**B
A
O
U**

ડૉ. બાબાસાહેબ અંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી

(ગુજરાત સરકાર દ્વારા સ્થાપિત)

“જ્યોતિમ્બિં” પરિસર,

શ્રી બાળાજ મંદિરની સામે, સરબેજ-ગાંધીનગર હાઇવે,

છારોડા, અમદાવાદ-૩૮૨ ૪૮૧

E-mail: feedback@baou.edu.in Website : www.baou.edu.in

સત્રીયકાર્ય ફેબ્રુઆરી-૨૦૧૭

સ્નાતક પદવી અભ્યાસક્રમ : (BDP) પાઠ્યક્રમ શીર્ષક

ESO-04

સામાજિક સ્તરીકરણ :- ESO-04

અગત્યની સૂચનાઓ

- વિદ્યાર્થીઓએ પોતાના પાઠ્યક્રમોના સ્વાધ્યાયકાર્યો અભ્યાસકેન્દ્ર/યુનિવર્સિટીની વેબ-સાઈટ પરથી મેળવવાના રહેશે.
- સત્રાંત પરીક્ષા આપવા માટે સ્વાધ્યાય કાર્ય રજૂ કરવા ફરજીયાત છે. સ્વાધ્યાય કાર્ય જમા કરાવેલ નહીં હોય, તો પરીક્ષા ફોર્મ સ્વીકારવામાં આવશે નહીં.
- તૈયાર કરેલ સ્વાધ્યાયકાર્યો અભ્યાસકેન્દ્ર પર જમા કરાવવાની છેલ્લી તારીખ ૩૦/૦૭/૨૦૧૭ છે. આ તારીખ પછી વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા મોકલાવેલ સ્વાધ્યાયકાર્યો સ્વીકારવામાં આવશે નહીં.
- જમા કરાવેલ સ્વાધ્યાયકાર્યોની પહોંચ અભ્યાસકેન્દ્ર પરથી લેવી ફરજીયાત છે.
- વિદ્યાર્થીઓએ નિયત સમય મર્યાદામાં સ્વાધ્યાયકાર્યો અભ્યાસકેન્દ્ર પર જમા કરાવવા તેમજ મૂલ્યાંકન થયા બાદ મૂલ્યાંકન પત્રક સાથેના સ્વાધ્યાયકાર્યો અભ્યાસ કેન્દ્ર પરથી અવશ્ય પરત લેવા.
- વિદ્યાર્થી પોતાના સ્વાધ્યાયકાર્યોના ગુણ યુનિવર્સિટીની વેબ-સાઈટ પર જોઈ શકશે.

સત્રીયકાર્ય માટે આવશ્યક સૂચનાઓ

પ્રિય વિદ્યાર્થી મિત્રો

આપને દરેક પાઠ્યકમદીઠ એક સત્રીયકાર્ય તૈયાર કરવાનું ફરજિયાત છે. દરેક સત્રીયકાર્ય તમામ અભ્યાસ-સામગ્રી પર આધારીત હોય છે.

સત્રીયકાર્ય તૈયાર કરી આપના અભ્યાસકેન્દ્રના સંયોજકશ્રી પાસે જમા કરાવવું અને તેની પાવતી અવશ્ય લેવી. દરેક સત્રીયકાર્યની ઝરોક્ષ નકલ આપની પાસે રાખવી.

દરેક સત્રીયકાર્યના ૧૦૦ ગુણ નિશ્ચિત છે. જેમાં પાસ થવા માટે B.A./B.com.માં તેણું ગુણ લાવવા જરૂરી છે.

પરિષામમાં તેનો ભારાંક ૩૦% હોય છે. અભ્યાસકેન્દ્ર દ્વારા મૂલ્યાંકન કરાવેલ સત્રીયકાર્યો પરીક્ષામાં વાંચવા માટે પરત અવશ્ય લેવું. અભ્યાસકેન્દ્ર આપના સત્રીયકાર્યના ગુણો યુનિવર્સિટી અમદાવાદ ખાતે મોકલી આપશે. જે આપની માર્કશીટમાં ગુણગ્રેડ યાદીમાં સામેલ કરી (૭૦% પરીક્ષા અને ૩૦% સ્વાધ્યાયકાર્ય) ફાઈનલ ગુણગ્રેડ માર્કશીટ તૈયાર થશે.

આ સત્રીયકાર્યનો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય પરીક્ષા માટેની પૂર્વ તૈયારી છે. સત્રીયકાર્યમાં પૂછવામાં આવેલ પ્રશ્નોનું માળખું પરીક્ષાના પ્રશ્નપત્રો જેવું હોય છે. પ્રશ્નોના જવાબમાં અભ્યાસ સામગ્રીનું પુનરાવર્તન કરવાનું નથી હોય. આપ વાંચનથી જે શીખ્યા છો, તે પોતાની ભાષામાં લખવાનું હોય છે. જેથી આપ સ્વાધ્યાયકાર્યો તૈયાર કરવાની કામગીરી ગંભીરતાથી કરશો.

યુનિવર્સિટીમાં વર્ષ-૨૦૦૮ સુધીના પ્રવેશાર્થીઓ માટે B.A./B.Com. ના પ્રથમ ,દ્વિત્ય તથા તૃત્ય વર્ષના તમામ અભ્યાસક્રમ/પાઠ્યકમમાં ચાર કેટિના પાઠ્યકમમાં બે અને આઠ કેટિના પાઠ્યકમમાં ત્રણ સ્વાધ્યાયકાર્યો તૈયાર કરવાનો નિયમ હતો. એકેટેમાંક ખાનીંગ બોડની (A.P.B. મંજૂરી થી) ઓગષ્ટ-૨૦૦૮ થી પાઠ્યકમ દીઠ એક-એક સ્વાધ્યાયકાર્ય રજૂ કરવાની નવી પદ્ધતિ શરૂ થયેલ છે. તેથી આપને પાઠ્યકમ દીઠ એક-એક સ્વાધ્યાયકાર્ય જે આપને આપના અભ્યાસકેન્દ્ર/યુનિવર્સિટીની વેબ-સાઇટ પરથી મેળવવાના હોય અને તેને નિશ્ચિત થયેલ છેલ્લી તારીખમાં સ્વ-અધ્યયનના આધારે તૈયાર કરી, આપના અભ્યાસકેન્દ્ર પર જમા કરાવવાના રહેશે.

આપના પાઠ્યકમના સ્વાધ્યાયકાર્યોમાં પૂછવામાં આવેલ પ્રશ્નોના જવાબ લખતા પહેલા પ્રથમ પાના ઉપર નીચે મુજબની માહિતી લખવી જરૂરી છે.

નોંધણી નંબર:- _____

અભ્યાસક્રમ:- _____

પૂર્ણ નામ:- _____

પાઠ્યકમ:- _____

સરનામું:- _____

સ્વાધ્યાય સંખ્યા:- _____

મોબાઈલ નંબર:- _____

તારીખ:- _____

અમે ઈચ્છાઓ છીએ કે આપ દરેક સત્રીયકાર્ય અલગ-અલગ ચોપડામાં સુંદર ભાષામાં ઉપર દર્શાવેલ મુજબની માહિતી સાથે નિયત સમય મર્યાદામાં તૈયાર કરી અભ્યાસકેન્દ્ર પર જમા કરાવશો. મૂલ્યાંકન થયા બાદ મૂલ્યાંકન પત્રક સાથે પોતાના સ્વાધ્યાયકાર્યો અભ્યાસકેન્દ્ર પરથી પરત અવશ્ય લેવું.

જૂના વિદ્યાર્થીઓ (૨૦૦૮ સુધીના) માટે જૂની પદ્ધતિના સ્વાધ્યાયકાર્યો યુનિવર્સિટીની વેબસાઇટ પર ઉપલબ્ધ છે, જે ધ્યાને લેવું.

શુભેચ્છા સહ,

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી
પાઠ્યક્રમ કોડ :- ESO-04:- સામાજિક સ્તરીકરણ
સત્રીયકાર્ય કોડ :- ESO-04/AST-01/TMA/2017
(તમામ પાઠ્યસામગ્રી પર આધારિત)

અભ્યાસ કેન્દ્રને સૌંપવાની છેલ્લી તારીખ :- 30/07/2019

(કુલ ગુણા:-100)

- વિભાગ -ક** વિવરણાત્મક શ્રેણીના પ્રશ્નોના જવાબો ૧૫૦૦ શબ્દોમાં આપો. (૨ x ૨૦ = ૪૦)
 ૧ સામાજિક સ્તરીકરણના અભ્યાસ માટે સમાજશાસ્ત્રીય સંદર્ભ રચના સમજાવી ટાઇટલ પારસન્સ, ડેવિડ અને વિલ્બર્ટ ઈ. મૂરેના કાર્યાત્મક સિદ્ધાંતોની વિસ્તારથી ચર્ચા કરો.

અથવા

સતર રચનાનો અર્થ અને એના સ્વરૂપો જણાવી માકસ, ગિડન્સના સામાજિક વર્ગ વિશેના વિચારો અને અનુ-ઔદ્યોગિક સમાજોમાં સતર રચનાની વિસ્તારથી રજૂઆત કરો.

- ૨ સામાજિક ગતિશીલતાની વ્યાખ્યા અને સ્વરૂપો જણાવી તેને અસર કરતાં પરિબળો તથા સામાજિક ગતિશીલતાની ચેનલો વિશે વિસ્તારથી રજૂઆત કરો.

અથવા

વર્ણ અને જ્ઞાતિની પરિભાષાઓ સમજાવી જ્ઞાતિય ગતિશીલતા વિશે વિસ્તારથી ચર્ચા કરો.

- વિભાગ -ખ** મધ્યમ શ્રેણીના પ્રશ્નોના જવાબ ૧૦૦૦ શબ્દોમાં જણાવો. (ગમેતે બે) (૨ x ૧૫ = ૩૦)
 ૧ આદિવાસીઓમાં સામાજિક સ્તરીકરણ સમજાવી આદિવાસીઓનું રાજકીય સ્વરૂપ તથા પરિવર્તનની પ્રક્રિયા વિશે વિસ્તારથી વર્ણન કરો.
 ૨ જ્ઞાતિના ઐતિહાસિક પરિપ્રેક્ષના તથકા જણાવી ઉત્તરવેદકાલીન યુગમાં વર્ણ અને જ્ઞાતિ વિશે વિગતે માહિતી આપો.
 ૩ જ્ઞાતિ વ્યવસ્થાની ઉત્પત્તિ વિશે જણાવી જ્ઞાતિ વ્યવસ્થાની ઉત્પત્તિના સિદ્ધાંતોની વિગતવાર ચર્ચા કરો.
 ૪ કૃષિ આધારિત વર્ગ સંરચના જણાવી બ્રિટીશ સમય અને આજાદી પદ્ધીના કૃષિ આધારિત વર્ગ સંરચના વિશે વિગતે જણાવો.

- વિભાગ -ગ** નીચે આપેલા પ્રશ્નોના વિશે ટૂંકમાં જવાબ લખો. (ગમે તે ચાર)

- ૧ સમકાલીન ભારતમાં ખેડૂત ચળવળો વિશે ટૂંકમાં જણાવો.
 ૨ ભારતમાં કામદાર ચળવળની વિભાવના, વિકાસ અને લાક્ષણિકતાઓ જણાવો.
 ૩ સંસ્કૃતિક સંપર્કનો સિદ્ધાંત ટૂંકમાં લખો.
 ૪ ઐતિહાસિક પરિપ્રેક્ષમાં પરંપરાગત ભારત વિશે ટૂંકમાં લખો.
 ૫ સંસ્કૃતિકરણ અને પ્રશ્નિમીકરણ વિશે ટૂંકમાં ચર્ચા કરો.

- વિભાગ -ધ** MCQઆધારિત પ્રશ્નોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ શોધી જવાબ આપો. (ગમે તે દશ) (૧ x ૧૦=૧૦)

- ૧ નીચેનામાંથી ક્યા તત્વચિંતકે વર્ગો આધારિત સમાજની કલ્યના કરી ને કહ્યું હતું કે વ્યક્તિને એનું સ્થાન એની કુદરતી આવડતને આધારે મળવું જોઈએ?
 (અ) એરિસ્ટોટલ   (બ) પ્લેટો   (ક) સોકેટિસ   (ડ) ઓગાઝકંત

- ૨ કયા વિદ્વાનની રજૂઆત એવી છે કે અમેરિકન સમાજ લશ્કર, વ્યાપારી કોપોરેશનો અને રાજકારણીઓના બનેલા સત્તાધારી અગ્ર વર્ગનું પ્રભુત્વ ધરાવે છે.
 (અ) સી.રાઈટ મિલ્સ (બ) આર.ટેલરનડોફ (ક) કાર્લ્માકર્સ (૩) મૂરે
- ૩ આધુનિક ગુલામી ૧૮મી સદીના કયા દેશોની લાક્ષણિકતા હતી?
 (અ) બ્રિટન અને અમેરિકા (બ) દીરાક અને દીરાન (ક) દીજિટ અને દીજારાયેલ (૩) ફાન્સ અને જર્મની
- ૪ એસ્ટેટ પથા કયા ખંડમાં જોવા મળતી હતી?
 (અ) આફિકા (બ) એશિયા (ક) ચુરોપ (૩) ઉત્તર અમેરિકા
- ૫ મેધાલયના કયા આદિવાસીઓનો પરંપરાગત સમાજ ૧૯ રાજકીય એકમોમાં વહેંચાયેલો હતો?
 (અ) ગારો (બ) મિઝો (ક) ઝૂટિયા (૩) ખાંસી
- ૬ દીતિહાસવિદોની કઈ દલીલ અનુશાર સદીઓ પહેલા કઈ જ્ઞાતિઓ ભારતને જત્યું ત્યારે તે પોતાની સાથે પરંપરાગત સામાજિક સંસ્થાઓ અને મૂલ્યો લાવી અને તે મૂળ વતનીઓ ઉપર લાદવામાં આવ્યા હતા?
 (અ) પ્રોટોલોઇડ (બ) ઓસ્ટ્રોલોઇડ (ક) ઇન્ડો આર્યન (૩) નિઓઇડ
- ૭ ભારતના ગ્રામીણ સમાજમાં બે પ્રકારની જ્ઞાતિઓ એટલે કે જમીન ઉપર કામ કરતી જ્ઞાતિઓ તથા કારીગરો અને સેવક જ્ઞાતિઓ જોવા મળે છે. એવું કયા વિદ્વાને કહું?
 (અ) મેકસવેબર (બ) ઓગાષ કોન્ટ (ક) કાર્લ્માકર્સ (૩) હબર્ટ સ્પેન્સર
- ૮ નીચેનામાંથી કયા વિદ્વાને જ્ઞાતિને નિર્ધારિત કરતાં કુલ છ લક્ષણો જણાવ્યા છે?
 (અ) ડો. જી. એસ. ધૂર્ય (બ) એમ. એન. શ્રીનિવાસ (ક) આઈ. પી. દેસાઈ (૩) દીરાવતી કર્વે
- ૯ એમ. એન. શ્રીનિવાસને કયા સ્થળના એક ગામદાના અભ્યાસમાં એવું માલુમ પડ્યું કે એક કે બીજા સમયે પ્રત્યેક જ્ઞાતિ પોતાની લાક્ષણિકતાઓને છોડી દઈને પોતાનાથી ચિહ્નિયાતી જ્ઞાતિઓની લાક્ષણિકતાઓને અપનાવી પોતાના સ્થાનને ઊંચે લઈ જવાનો પ્રયત્ન કરે છે?
 (અ) બેંગલોર (બ) મુંબઈ (ક) બનારસ (૩) મૈસ્કુર
- ૧૦ “જ્ઞાતિઓ ધાર્મિક કર્મકાંડની રીતે અને ઐછિક બાબતો (રાજકીય, આર્થિક વગેરે) ની રીતે નક્કી થતા એક કોટીકમમાં મૂકાય છે. તેમનો આ દરજાએ આંતરકિયાના નિયમોમાં વ્યક્ત થાય છે.” એમ વિદ્વાને કહું છે?
 (અ) એફ. જી. બેંગલી (બ) ડો. જી. એસ. ધૂર્ય (ક) એમ. એન. શ્રીનિવાસ (૩) આઈ. પી. દેસાઈ
- ૧૧ ડી.સ. ૧૮૯૮માં ગુજરાતના કયા જલ્લાના ગ્રામ પ્રજાઓએ મહેસૂલ માફી આપવાના પ્રશ્નને ગાંધીજીએ અંગ્રેજો સામે હાથ ધર્યો અને સત્યાગ્રહ દ્વારા પ્રયંક વિરોધ થતા બ્રિટીશરોએ માંગણીને તાબે થવું પડ્યું?
 (અ) અમદાવાદ (બ) સુરત (ક) મહેસાણા (૩) એડા
- ૧૨ પ્રાચીન ભારતમાં વૈદિક ગ્રંથોના અભ્યાસ ઉપર નીચેનામાંથી કોની કોની ઉપર પ્રતિબંધ હતો.
 (અ) બ્રાહ્મણો (બ) ક્ષત્રિયો (ક) વૈશ્યો (૩) શૂદ્રો, અસ્પૃશ્યો અને ખ્રીઓ